

LAUSUNTOTIIVISTELMÄ; ESITYSLUONNOS KOKOONTUMISLAIN 7 §:N MUUTTAMISEKSI

Oikeusministeriö lähetti 26.10.2018 lausuntokierrokselle luonnoksen hallituksen esitykseksi kokoontumislain muuttamisesta. Lausuntokierros päättyi 15.11.2018. Esitysluonnoksessa ehdotettiin, että ulkona yleisellä paikalla järjestettävästä kokouksesta – kuten mielenosoituksesta – tulisi tehdä ilmoitus vähintään kolme vuorokautta ennen kokousta. Myöhemminkin tehtyä ilmoitusta olisi ehdotuksen mukaan pidetty pätevä, edellyttäen että kokouksen järjestämisestä ei aiheudu kohtuutonta haittaa yleiselle järjestykselle. Tämä mahdollistaisi edelleen ns. spontaanit mielenosoitukset. Esitysluonnos perustui professori (emeritus) Teuvo Pohjolaisen oikeusministeriölle vuonna 2017 tekemään selvitykseen.

Lausuntoa pyydettiin sisäministeriöltä, valtioneuvoston oikeuskanslerilta, eduskunnan oikeusasiamieheltä, Poliisihallitukselta, Helsingin poliisilaitokselta ja Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnalta (KANE). Lisäksi lausuntopyyntö julkaistiin avoimessa lausuntopalvelu.fi-palvelussa, ja esitysluonnoksen lausuntokierrokselle lähettämistä tiedotettiin eri tiedonvälityskanavissa.

Lausunnon antoi kaikkiaan 46 tahoa. Pyydetyn lausuntonsa antoivat sisäministeriö, valtioneuvoston oikeuskansleri, eduskunnan oikeusasiamies, Poliisihallitus, Helsingin poliisilaitos ja Kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunta. Lisäksi lausunnon antoivat seuraavat yhteisöt: Amnesty International Suomen osasto, Electronic Frontier Finland (EFFI), Greenpeace Norden, ICAHD Finland ry, Ihmisoikeusliitto, Itsenäisyyspuolue rp, Kepa ry, Keski-Suomen Yhteisöjen Tuki ry, Luonto-Liitto ry, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, SAK ry, SETA ry, SOSTE Suomen sosiaali- ja terveys ry, Suomen lakimiesliitto, Suomen luonnonsuojeluliitto, Suomen luonnonsuojeluliiton Uudenmaan piiri, Suomen nuorisoyhteistyö – Allianssi ry, Suomen Sadankomitea ry, Suomen Setlementtiliitto ry, Suomen ylioppilaskuntien liitto ry, Valtiotieteellinen yhdistys ry, Vapaa Liikkuvuus –verkosto, Vihreä liitto rp ja

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä. Lisäksi 16 yksityishenkilöä, joiden joukossa oli muun muassa kansainvälisen politiikan ja oikeuden asiantuntijoita, antoi lausunnon.

Sisäministeriö totesi lausunnossaan, että kokoontumislaissa säädetty kuuden tunnin aikaraja ilmoituksen tekemiselle ennen yleisen kokouksen alkua on osoittautunut nykypäivänä lyhyeksi poliisin voimavarojen suuntaamisen kannalta erityisesti laajoissa ja erityistä varautumista vaativissa tilanteissa. Sisäministeriön mukaan pidempi ilmoittamisaika antaisi poliisille paremmat valmiudet varautua tilanteeseen muun muassa neuvottelemalla eri osapuolten kanssa mielenosoituksen kulusta, mahdollisista liikenteen ohjauksista ja järjestyksenvalvojista ynnä muista vastaavista asioista, joilla pysyttään turvaamaan yleisen järjestyksen ja turvallisuuden säilyminen sekä kokoontumisvapauden toteutuminen. Sisäministeriön poliisiosasto toteaa kannattavansa ennakoilmoitusajan pidentämistä.

Poliisihallitus piti ehdotettua kolmen vuorokauden ilmoitusaikaa selkeänä parannuksena nykyiseen määräaikaan verrattuna ja piti esitysluonnosta muutoinkin perusteltuna. Poliisihallitus toi lausunnossaan esille myös eräitä muita kuin ilmoittamisaikaa koskevia kokoontumislain muutostarpeita. Helsingin poliisilaitos lausui asiasta olennaisilta osin saman sisältöisesti.

Valtioneuvoston oikeuskansleri katsoi lausunnossaan, että ehdotettuun muutokseen ei näyttäisi sisältyvän ongelmia perustuslain tai Euroopan ihmisoikeussopimuksen kannalta. Oikeuskansleri toteaa, että vaikka ilmoitusajan pidentäminen näyttäisikin perustellulta siltä kannalta, että poliisilla olisi siten paremmat mahdollisuudet turvata kokoontumisvapauden häiriötön toteutuminen, tulee muutoksen perusoikeusvaikutukset huomioon ottaen kuitenkin harkita, olisiko perustellumpaa pidentää määräaikaa maltillisemmin. Myös eduskunnan oikeusasiamies toteaa pitävänsä sinänsä tärkeänä, että poliisille taataan ajoissa tehdyllä ilmoituksella riittävät mahdollisuudet turvata kokoontumisvapauden häiriötön toteutuminen. Oikeusasiamies toteaa, ettei kuitenkaan ole vakuuttunut tarpeesta ottaa käyttöön kolmen vuorokauden varautumisaika.

Lausunnon antaneet yhteisöt suhtautuivat, yksittäisin poikkeuksin, ehdotettuun kolmen päivän ilmoitusaikaan kielteisesti tai kriittisesti. Selkeän kielteisen kannan ehdotukseen ottivat muun muassa Greenpeace Norden, Ihmisoikeusliitto ry, Itsenäisyyspuolue rp, Oikeuspoliittinen yhdistys Demla ry, SAK ry, Suomen luonnonsuojeluliitto, Suomen Sadankomitea, Suomen Nuorisoyhteistyö- Allianssi ry, Vapaa Liikkuvuus –verkosto, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Vihreä liitto rp ja yhtä lukuun ottamatta kansalaisyhteiskuntapolitiikan neuvottelukunnassa edustettuina olevat järjestöt. Myös lausunnon antaneet yksityishenkilöt suhtautuivat, yhtä lausunnonantajaa

lukuun ottamatta, ehdotettuun määräajan pidentämiseen kielteisesti tai kriittisesti.

Ehdotukseen kielteisesti tai kriittisesti suhtautuvissa lausunnoissa katsottiin varsin yleisesti, että ehdotusta määräajan pidentämiseksi ei ole riittävästi arvioitu kansalaisyhteiskunnan näkökulmasta. Näissä lausunnoissa tuotiin esille, että esitysluonnoksen tavoitteet ja vaikutusarviot koskevat lähinnä poliisia ja sen toimintaedellytyksiä. Osassa lausunnoista nostettiin esille epäilyjä siitä, olisiko ehdotettu muutos sopusoinnussa perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeussopimusten tällaiselta muutokselta edellyttämän hyväksyttävyy- ja oikeasuhtaisuusvaatimuksen kannalta. Useissa lausunnoissa korostettiin sitä, että ehdotettu ilmoitusajan moninkertaistaminen ei ole oikeasuhtainen toimenpide sillä tavoiteltuihin hyötyihin nähden. Osassa lausunnoista pidettiin spontaanit mielenosoitukset mahdollistavaa sääntelyä tulkinnanvaraisena.

Esitykseen kielteisesti tai kriittisesti suhtautuvat lausunnonantajat arvostelivat varsin yleisesti myös sitä, että lausuntoa oli suoraan pyydetty hyvin suppealta ja viranomaistoimijoihin painottuneelta joukolta. Myös käytettyä, tavanomaista lyhyempää lausuntoaikaa arvosteltiin. Eräistä lausunnoista ilmeni se virheellinen käsitys, että esitetyn muutoksen myötä ns. spontaanien mielenosoitusten järjestäminen ei enää olisi mahdollista.

Eräissä lausunnoissa tuodaan esille ajatus mahdollisuus säätää ehdotettua maltillisemmasta ilmoitusajan pidentämisestä. Esimerkiksi eduskunnan oikeusasiamies ehdottaa, että käyttöön voitaisiin ottaa 12 tai 24 tunnin ilmoitusaika, jos ennakoilmoitusajan pidentämistä pidetään välttämättömänä. Lakimiesliitto pitää kohtuullisena korkeintaan yhden vuorokauden ennakoilmoitusaikaa, jos ennakkoajan pidentämistä pidetään välttämättömänä. Valtiotieteellinen yhdistys ry ehdottaa, että ilmoitusaika voisi olla 12 tuntia, jos ajan pidentäminen katsotaan tarpeelliseksi.

Saadut lausunnot ovat luettavissa lausuntopalvelu.fi-sivustolla: <https://www.lausuntopalvelu.fi/FI/Proposal/Closed>